

หนังสือ : การเลือกซื้อและการจำหน่าย

ความหมายของหนังสือ

ความหมายของหนังสือ อาจแบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ (1) ด้านรูปลักษณะ และ (2) ด้านคุณลักษณะ

(1) ความหมายในด้านรูปลักษณะ มีการให้ความหมายของหนังสือ ดังนี้

หนังสือ หมายถึง สิ่งตีพิมพ์เป็นเล่มด้วยตัวอักษร บันทึกความรู้ ความคิด ความเชื่อถือ ประสบการณ์และการกระทำของมนุษย์ โดยรวบรวมเย็บติดเป็นเล่มที่ถาวร มีความหนา และขนาดต่าง ๆ ตั้งแต่เล็กถึงใหญ่ เนื้อหามักจะเป็นเรื่องเดียวกันทั้งเล่ม (มหาวิทยาลัยสุโขทัย. สาขาวิชาศิลปศาสตร์ 2530 : 12 ; มหาวิทยาลัยสุโขทัย. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ 2530 : 219)

องค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้กำหนดจำนวนหน้าของหนังสือว่าต้องมีไม่น้อยกว่า 49 หน้า แต่บางประเทศกำหนดจำนวนหน้าต่างไปจากนี้ เช่น ประเทศนิลปีปินส์ กำหนดให้หนังสือเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีจำนวนหน้ามากกว่า 100 หน้าขึ้นไป ขณะที่ประเทศศรีลังกา กำหนดให้หนังสือเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีจำนวนหน้าเท่าใดก็ได้ซึ่งมีการเข้าเล่มโดยมีปกหน้าและปกหลัง (Barker and Escarpit 1973 : 39)

จำนวนหน้าหนังสือ ซึ่งกำหนดโดยองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติว่าต้องมี 49 หน้า ถ้าเป็นหนังสือภาษาอังกฤษ เมื่อนำมาแปลและพิมพ์เป็นภาษาไทย จะได้ประมาณ 60 หน้า ดังนั้น หนังสือภาษาไทยจึงควรเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีความยาวต่อเนื่องกัน ไม่ต่ำกว่า 60 หน้า (ตรีสวิน จิตติเดชาวัณ 2530 : 10)

(2) ความหมายในด้านคุณลักษณะ เป็นการให้ความหมายหนังสือในแง่ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์และคุณค่า เช่น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงกล่าวถึงหนังสือเนื่องในงานปีหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2515 และงานแสดงการพิมพ์ ครั้งที่ 3 ว่า "หนังสือเป็นคลังรวบรวมเรื่องราวความรู้ ความคิด วิทยาการทุกด้าน ทุกอย่าง ที่มนุษย์ได้เรียนรู้ ได้คิดอ่าน และพากเพียรพยายามบันทึกไว้ด้วยลายลักษณ์อักษร แพร่ไปทั้ใด ความรู้ ความคิดก็แพร่ไปทั้่น หนังสือจึงเป็นสิ่งมีค่าและมีประโยชน์ที่ประเมินค่าไม่ได้ ในแง่ที่เป็นบ่อเกิดความรู้ของมนุษย์ (สำนักเลขาธิการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ 2515)

พระนิโรธรังสีคัมภีร์ปัญญาจารย์ (เทศก์ เทศรังสี) แห่งวัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ได้ให้ความหมายของหนังสือโดยนำไปเปรียบกับสิ่งมีคุณค่าต่าง ๆ 9 สิ่ง ดังนี้ (ตะวัน หงสกุล 2528: หลังปกหน้า)

- (1) หนังสือคือตา
- (2) หนังสือคือแว่น
- (3) หนังสือคือกล้อง
- (4) หนังสือคือกุญแจ
- (5) หนังสือคือครู - อาจารย์
- (6) หนังสือคือมิตร
- (7) หนังสือคือเข็มทิศ
- (8) หนังสือคือป้ายบอกทาง
- (9) หนังสือคือแสงสว่าง

บทความ "มองหนังสือไทยในศตวรรษที่ 3 รัตนโกสินทร์" จากวารสารโลกหนังสือ (2527 : 84) ได้ให้ความหมายหนังสือว่า "หนังสือคือ ประติษฐกรรมที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ คือขุมทรัพย์แห่งภูมิปัญญาอันลึกลับซับซ้อนที่แฝงฝัง ในวัดถุรูปสี่เหลี่ยมเป็นแผ่นกระดาษบางเบาและเรียบง่าย"

Helen E Haine (1952 : 3) ได้เขียนในหนังสือ Living with Books ว่า "Books are the instrument of intelligence" "หนังสือคืออุปกรณ์หรือเครื่องมือของความฉลาด"

Lewis A Coser (1982 : 362) ให้ความหมายหนังสือว่า "หนังสือคือสื่อแห่งความคิดหรือผู้แพร่กระจายความคิด หนังสือเป็นสื่อที่เหนือสื่ออื่น ๆ เพราะมีความถาวรมีเหตุผล และเป็นแหล่งเก็บความคิดของมนุษย์ที่เจริญแล้ว"

สรุป หนังสือคือสื่อซึ่งรวบรวม ความรู้ ความคิด ประสบการณ์ และการกระทำของมนุษย์ โดยบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร อยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์ที่มีความยาวต่อเนื่องกัน นำมาเรียบรวมเป็นรูปเล่ม มีทั้งปกแข็งและปกอ่อน มีขนาดแตกต่างกัน ความยาวของจำนวนหน้าขึ้นอยู่กับการกำหนดของแต่ละประเทศ และในด้านคุณค่าที่จะให้แก่ผู้อ่านนั้นเมื่อเนกประการ

ประโยชน์ของหนังสือ

ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จำเป็นจะต้องแสวงหาความรู้อย่าง ไม่มีที่สิ้นสุด หรืออาจกล่าวได้ อีกนัยหนึ่งว่าต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต และวิธีเรียนรู้ที่สะดวกวิธีหนึ่ง ก็คือการเรียนรู้จากหนังสือ (รัฐจวน อินทรกำแหง 2526 : 9-10) ซึ่งจะทำให้ได้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

ด้านวิชาการ สามารถเรียนรู้ได้จากในห้องเรียนแต่ก็จำกัดในเรื่องเวลา ทั้งเวลาเรียนและเวลาสอน อีกทั้งความรู้ที่ได้รับยังจำกัด เพราะผู้เรียนจะรับได้อย่างมากเพียงเท่าหลักสูตรเท่านั้น ความจำกัดจากเรื่องเวลาและสติปัญญาเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้อย่างมาก ดังนั้นการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะขาดเสียมิได้ เพราะผู้เรียนแสวงหาจากหนังสือมากเท่าใด กว้างขวางเท่าใด ความรู้ทางวิชาการของผู้นั้นก็ยิ่งลึกซึ้งขึ้นเพียงนั้น

ด้านอาชีพ ปัจจุบันอาชีพต่าง ๆ ขยายวงกว้างขวางขึ้นแต่ก่อนมาก การพัฒนาอาชีพก็ไปโดยรวดเร็ว การติดต่อเพื่อดำเนินงานอาชีพก็ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น ฉะนั้น โอกาสแห่งความเจริญก้าวหน้าในทางอาชีพย่อมเป็นของบุคคลที่หมั่นชวนช่วยปรับปรุงอาชีพของตนเองอย่างไม่หยุดยั้ง การอ่านหนังสือในสาขาวิชาชีพนั้น ๆ แล้วนำมาทดลองปรับปรุงด้วยตนเองย่อมให้ประโยชน์ยิ่ง เป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่อนาคตทางอาชีพของตน ซึ่งหมายถึงความเป็นปึกแผ่น ความเป็นหลักฐานอันเป็นการนำมาซึ่งความอบอุ่นมั่นใจให้แก่ชีวิตของตนเอง

ด้านชีวิต เรื่องของชีวิตเป็นเรื่องที่กว้างไกล ยากจะกำหนดขอบเขตของความสิ้นสุดลงได้ เรื่องทุกเรื่องที่มีพัวพันกับมนุษย์เป็นเรื่องของชีวิตทั้งสิ้น การพยายามเรียนรู้ในเรื่องของชีวิตให้กว้างขวาง จึงเป็นความจำเป็นและเป็นกำไรของชีวิต การแสวงหาความรู้ในเรื่องของชีวิต

จากหนังสือ อันได้เรียบเรียงจากชีวิตและประสบการณ์ของบุคคลต่าง ๆ กัน ย่อมสามารถให้ภาพชีวิตแก่ผู้แสวงหาได้รอบคอบมากกว่าและยังเป็นการเสนอแนะให้เกิดวิจาร์ณญาณในการพิจารณาชีวิตในแง่ของการแก้ปัญหา และการดำรงชีวิตอีกด้วย ซึ่งการแสวงหาประสบการณ์ดังกล่าวผู้อ่านอาจไม่สามารถพบได้ในชีวิตจริง เพราะมีอุปสรรคในด้านของเวลา กำลังเงิน หรือความสามารถ ตลอดจนโอกาสไม่อำนวย (Stefferd 1953 : 84)

ความจรรโลงใจ หนังสือมีส่วนช่วยให้ผู้อ่านเกิดความจรรโลงใจ ทำให้เกิดความสุขทางใจ (ณรงค์ ทองปาน 2525 : 6; เจริญ วัฒนสุชาติ 2509 : 269) ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด ความวิตกกังวล และทำให้มีทัศนคติในทางที่ดีและถูกต้อง นอกจากนี้หนังสือยังทำให้ผู้อ่านมีความคิดพัฒนาในทางที่องงาม สว่างสรรค์ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นแก่ชีวิตอีกด้วย

จากประโยชน์นานาประการของหนังสือ Sir Francis Bacon ปรัชญาเมธี ชาวอังกฤษ จึงได้กล่าวว่า "การอ่านทำให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์" (Bacon 1967 : 1674)

คนคือทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาประเทศ ถ้าคนในประเทศมีคุณภาพ การพัฒนาทั้งในแง่เศรษฐกิจและสังคมย่อมเป็นไปได้โดยสะดวกและรวดเร็ว คุณภาพของคนได้จากการให้การศึกษา และการฝึกฝนอบรมด้านต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยหนังสือเป็นเครื่องมือสำคัญ

หนังสือนอกจากเป็นเครื่องมือพัฒนาคนซึ่งส่งผลไปถึงการพัฒนาประเทศแล้ว ยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอีกด้วย เป็นที่ยอมรับทั่วไปแล้วว่า ภาษาจัดเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งแสดงถึงความมีเอกลักษณ์ประจำชาตินั้น ๆ หนังสือเป็นเครื่องมือที่ใช้บันทึกภาษา หนังสือจึงทำหน้าที่สืบทอดวัฒนธรรมในรูปของการบันทึกเรื่องราว ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมแต่ละยุค แต่ละสมัยรวมทั้งเป็นหลักฐานด้านความมั่งคั่งและความสละสลวยในด้านภาษาสืบทอดต่อไปยังคนรุ่นหลัง

หนังสือนับเป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและราคาไม่แพง เมื่อเทียบกับสื่ออื่น ๆ นอกจากนี้ยังสามารถแพร่กระจายได้อย่างกว้างไกล หนังสือจึงสามารถทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างชาติและก่อให้เกิดความร่วมมืออย่างสันติ ดังข้อความตอนหนึ่งในธรรมนูญขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติที่ว่า "...สงครามเริ่มต้นในใจคน ดังนั้นจำเป็นต้องปลูกฝังการคุ้มครองสันติภาพขึ้นในใจคน" หนังสือเป็นปัจจัยหนึ่งที่คุ้มครองสันติภาพได้อย่างมาก ทั้งนี้ เพราะหนังสือมีอิทธิพลในการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาแห่งมิตรภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างกัน..."

ประเภทของหนังสือ

หนังสือแบ่งตามสาระได้ 2 ประเภท คือ สารคดี (Non-fiction) และบันเทิงคดี (Fiction) (แม่มาส ชวลิต และ สิริจันทร์ ช่วงโชติ 2511 : 175; รัญจวน อินทรกำแหง 2520 : 32)

1. สารคดี (Non-Fiction) คือ หนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อให้ความรู้ ความคิด และ สาระประโยชน์นานาประการ บางเล่มอาจให้ทั้งความรู้ ความเพลิดเพลิน และความจรรโลงใจ สารคดีในตลาดหนังสือปัจจุบันประกอบด้วยสารคดีที่ผู้เขียนเรียบเรียงขึ้นและสารคดีแปล สารคดี ส่วนใหญ่จะมีส่วนประกอบในหนังสือ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระได้รวดเร็วและ ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น คำนำ สารบัญ ภาพประกอบ แผนที่ แผนภูมิ เป็นต้น เนื้อหาของสารคดีมี หลากหลายตามสาระและความมุ่งหมายของผู้เขียน เช่น สารคดี การเมือง ท้องเที่ยว การศึกษา ประวัติศาสตร์ เป็นต้น ในการวิจัยเรื่องนี้ได้จำแนกเนื้อหาของสารคดีออกเป็น 10 หมวด ตาม ระบบการจัดหมู่แบบทศนิยมของดิวอี้ (Dewey Decimal Classification) ซึ่งเป็นที่ยอมรับ ใช้ อย่างแพร่หลายในห้องสมุดและในร้านจำหน่ายหนังสือในประเทศไทยดังนี้

- เบ็ดเตล็ด ความรู้ทั่วไป
- ปรัชญา จิตวิทยา จิตวิทยาประยุกต์
- ศาสตร์
- สังคมศาสตร์ รวมทั้ง การเมือง การปกครอง เศรษฐศาสตร์ การศึกษา
ชนบทรรมนิยมประเพณี
- ภาษาศาสตร์ และภาษาต่าง ๆ
- วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์
- วิทยาศาสตร์ประยุกต์ เทคโนโลยี รวมทั้ง การแพทย์ วิศวกรรมศาสตร์
ธุรกิจการจัดการ เกษตรศาสตร์
- ศิลปะและการบันเทิง รวมทั้ง สถาปัตยกรรม ภูมิศาสตร์ จิตรกรรม
การถ่ายภาพ ดนตรี กีฬา นันทนาการ
- วรรณคดี กวีนิพนธ์
- ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ รวมทั้ง ชีวประวัติ

2. บันเทิงคดี (Fiction) คือ งานเขียนประเภทร้อยแก้วซึ่งเขียนเลียนแบบหรือจำลองแบบชีวิตจริงได้อย่างมีศิลปะ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านเป็นส่วนใหญ่ (Abrams 1957: 59; Kennedy 1966: 1; James 1984: 4 - 5) ในความหมายกว้างบันเทิงคดีมีหลายรูปแบบได้แก่ นวนิยาย เรื่องสั้น และบทละคร แต่โดยทั่วไปหนังสือประเภทบันเทิงคดีจะหมายถึง นวนิยาย และเรื่องสั้น (Abrams 1957 : 59)

นวนิยายจำแนกตามเนื้อหากว้าง ๆ ได้ 9 ประเภท ดังนี้ (สุนรรณี วราทร 2516 : 38-47)

2.1 นวนิยายรัก

2.2 นวนิยายสะท้อนสังคม หรือนวนิยายแสดงข้อคิดหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

2.3 นวนิยายผจญภัย หรือนวนิยายเกี่ยวกับเหตุการณ์

2.4 อาชกนิยาย คือ นวนิยายเกี่ยวกับการสืบสวนคดีต่าง

2.5 หัสนิยาย เป็นนวนิยายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อความสนุกสนาน ผ่อนคลาย
อารมณ์

2.6 นวนิยายอิงประวัติศาสตร์

2.7 นวนิยายการเมือง

2.8 นวนิยายอิงศาสนา

2.9 นวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นนวนิยายใช้ความรู้ในสาขาวิทยาศาสตร์
ประกอบการวางโครงเรื่อง

นวนิยายและเรื่องสั้นที่มีให้เลือกซื้อในตลาดหนังสือนั้น มีทั้งประเภทเรื่องและผู้เขียน
แต่งขึ้น และเรื่องที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศ สำหรับเรื่องสั้นนั้นในปัจจุบันมีจำนวนมากและมี
ความหลากหลาย ซึ่งอาจจำแนกเนื้อหาได้เช่นเดียวกับนวนิยาย

การจำแนกหนังสือนอกจากพิจารณาตามสาระเป็นบันเทิงคดีและสารคดีดังกล่าว
แล้ว ยังมีหนังสืออีกประเภทหนึ่งซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อผู้อ่านกลุ่มที่มีอายุน้อย มีความสามารถในการอ่าน
ไม่มากนัก คือ หนังสือสำหรับเด็ก ซึ่งมีการผลิตหลายรูปแบบ เช่น การ์ตูน หนังสือนิทาน และ
หนังสือเด็กที่เน้นใช้ภาพในการสื่อเรื่อง เป็นต้น

การเลือกซื้อหนังสือ

แม้ว่าหนังสือจัดเป็นสินค้าที่มีคุณลักษณะพิเศษต่างไปจากสินค้าประเภทอื่น เพราะหนังสือเป็นสินค้าส่งเสริมความรู้ ความคิดแก่ผู้อ่าน ถึงกระนั้น ผู้อ่านก็ยังคงจำเป็นต้องมีการเลือกซื้อและเลือกอ่าน ทั้งนี้ ก็ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังนี้

1. ปริมาณการผลิตหนังสือในปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากการศึกษาได้แพร่หลายไปสู่ประชาชนในวงกว้าง ประกอบกับเทคโนโลยีในการพิมพ์เจริญก้าวหน้า จึงเป็นส่วนผลักดันให้มีการผลิตหนังสือใหม่ในแต่ละปีเพิ่มจำนวนมากมายิ่งหลากหลายทั้งรูปแบบ ขนาด และสีสรร ดังเช่นในสหรัฐอเมริกา พบว่า ในแต่ละปี (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 - ค.ศ. 1982) มีรายชื่อหนังสือใหม่ที่พิมพ์ใน Books in Print* ประมาณกว่า 40,000 ชื่อเรื่อง (Grannis 1984 a : 412; Grannis 1984 b : 10) สำหรับในประเทศไทย จากสถิติการผลิตหนังสือที่ได้จากหอสมุดแห่งชาติ พบว่า ปี 2528 มีการผลิตหนังสือใหม่ประมาณกว่า 9,000 ชื่อเรื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ 2530: 34)

2. วัตถุประสงค์ในการอ่านแตกต่างกัน ความต้องการและวัตถุประสงค์ในการอ่านของผู้อ่านโดยทั่วไป สรุปได้ 5 ประการ ดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ 2527: 1 : 8 ; สนิท ตั้งทวี 2526 : 1 - 2; Smith 1975 : 17-23)

- 2.1 เพื่อความก้าวหน้าในการศึกษา
- 2.2 เพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ หรือหน้าที่การงาน
- 2.3 เพื่อเพิ่มพูนความรู้ อันจะทำให้ทราบเรื่องราวและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลก ตลอดจนทราบข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ
- 2.4 เพื่อปรับปรุงตนเองให้อยู่ในสังคมได้ดี กล่าวคือ อ่านเพื่อความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น อ่านให้ทราบปัญหาของสังคม

*Books in Print หรือ BIP เป็นบรรณานุกรมรวบรวมรายชื่อหนังสือเก่าและใหม่ที่มีจำหน่ายในปัจจุบัน รวมทั้งหนังสือที่กำลังจัดพิมพ์อยู่พร้อมทั้งราคา และกำหนดเวลาที่หนังสือจะออกจำหน่ายของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา BIP มีกำหนดออกรายปี

2.5 เพื่อความสุขทางใจ หรือเพื่อความเพลิดเพลินและพักผ่อนหย่อนใจ

ความต้องการและวัตถุประสงค์ในการอ่านของผู้่านซึ่งแตกต่างกันนี้สามารถยืนยันได้จากงานวิจัยด้านการอ่าน ซึ่งวิเคราะห์ให้เห็นว่าสภาพของผู้่านมีความสัมพันธ์ต่อวัตถุประสงค์ในการอ่านแตกต่างกัน ดังเช่นการศึกษาผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน 3 แห่ง ในรัฐพิหาร ประเทศอินเดีย ของ Sahai (1972: 161-176) ที่พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการอ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และอ่านเพื่อเตรียมตัวสอบ แต่ไม่สัมพันธ์กับการอ่านเพื่อให้ได้งานที่ดีขึ้น และอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการอ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และเพื่อให้ได้งานที่ดีขึ้น แต่ไม่สัมพันธ์กับการอ่านเพื่อเตรียมตัวสอบและอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน อาชีพ มีความสัมพันธ์กับการอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน แต่ไม่สัมพันธ์กับการอ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ อ่านเพื่อให้ได้งานที่ดีขึ้น และอ่านเพื่อเตรียมตัวสอบ รายได้มีความสัมพันธ์กับการอ่านเพื่อให้ได้งานที่ดีขึ้น และอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน แต่ไม่สัมพันธ์กับการอ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และอ่านเพื่อเตรียมตัวสอบ สำหรับงานวิจัยผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน ในกรุงเทพมหานคร ของจินตนา เจียมพิทักษ์วงศ์ (2527 : 163-164) พบว่า ผู้่านส่วนใหญ่อ่านเพื่อให้มีความรู้ กว้างขวาง รองลงมาอ่านเพื่อประกอบการศึกษาและเพื่อความเพลิดเพลิน เมื่อวิเคราะห์ถึงสภาพภาพกับวัตถุประสงค์ในการอ่าน พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการอ่าน ส่วนอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการอ่าน (งานวิจัยไม่ได้วิเคราะห์ละเอียดว่ามีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการอ่านด้านใดบ้าง)

3. ความสนใจประเภทหนังสือที่อ่านแตกต่างกัน ผู้่านมีสภาพแตกต่างกัน มีความสัมพันธ์ที่จะทำให้เกิดความสนใจในการเลือกประเภทหนังสืออ่านแตกต่างกัน งานวิจัยผู้อ่านในสหรัฐอเมริกาของ McElroy (1967: 154-167) กับงานวิจัยผู้อ่านในอังกฤษของสมาคมยูโรโมนิเตอร์ (Trewin 1979: 16) ปรากฏผลวิจัยตรงกัน คือ เพศมีผลหรือมีความสัมพันธ์ต่อประเภทของหนังสือที่เลือกอ่าน กล่าวคือ เพศชายชอบอ่านสารคดีและหนังสือวิชาการที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับ ธุรกิจ การเมือง การกีฬา วิทยาศาสตร์ แต่ไม่ชอบอ่านหนังสือประเภทนวนิยาย ส่วนเพศหญิงชอบอ่านสารคดีและหนังสือวิชาการที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว การเลี้ยงดูเด็ก การแต่งกาย มนุษยศาสตร์และชอบอ่านหนังสือประเภทนวนิยายด้วย

ในการวิจัยผู้อ่านในปากีสถาน ของ Ahmad (1964 : 11-34) พบว่า นอกจากเพศ จะสัมพันธ์กับการเลือกประเภทหนังสืออ่านแล้ว ยังขึ้นอยู่กับอายุด้วย คือ เพศหญิงที่อายุน้อยกว่า 25 ปี ชอบอ่านนวนิยายเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาชอบอ่านความรู้ทั่วไป เพศหญิงอายุ 25-40 ปี ชอบอ่านความรู้ทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคืออ่านนวนิยาย ส่วนผู้ที่อายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป ชอบอ่าน ศาสนามากที่สุด รองลงมาคือ ความรู้ทั่วไป

นอกจากนี้ ผู้อ่านที่ประกอบอาชีพใดก็มีแนวโน้มที่จะสนใจเลือกประเภทหนังสืออ่านตาม แนวอาชีพที่ตนประกอบอยู่ ดังงานวิจัยที่พบว่า ครูจะสนใจอ่านประเภทของหนังสือตามสายวิชาที่ ตนสอน (อุไร ชุ่มเย็น 2521: 232) กรรมกรจะสนใจอ่านเรื่องเกี่ยวกับแรงงาน สภาพแรงงาน (วีระ สุภากิจ 2520: 174) ชาวชนบท ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำนา ทำไร่ สนใจอ่านเรื่องเกี่ยวกับการเพาะปลูก การทำนา การทำสวนครัว (กฤษณา บุตรपालะ 2528 : 30,106) ส่วนนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาทางด้านใดก็จะสนใจอ่านหนังสือสอดคล้อง กับวิชาที่ศึกษา กล่าวคือ นิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ศึกษาประวัติศาสตร์เป็นวิชา เอก ชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ นิสิตที่ศึกษาภาษาฝรั่งเศสเป็นวิชาเอกชอบอ่านวรรณกรรม ฝรั่งเศส (สุธันนี กี่ศิริ 2520 : 170-171) นิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ เรียนทางด้านการสอนสังคมศาสตร์ชอบอ่านปัญหาของโลกปัจจุบัน นิสิตที่เรียนทางด้านการสอนภาษา ฝรั่งเศสชอบอ่านเรื่อง โครงสร้างภาษาฝรั่งเศส และนิสิตที่เรียนการสอนเคมีชอบอ่านเรื่องเคมี (อัญชลี แหม่มชุกกลิ่น 2520 : 204-205) นักศึกษาของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขต เจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่ศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ ชอบอ่านเกี่ยวกับเทคโนโลยีและคณิตศาสตร์ นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ชอบอ่านด้านศิลปกรรม นักศึกษาคณะเทคโนโลยีการเกษตร ชอบอ่านด้านเกษตรกรรม (วรสิริ ธรรมประดิษฐ์ 2524 : 53) แต่สำหรับนักเรียนนายเรือมีความสนใจอ่านความรู้ทั่วไปในระดับมาก ส่วนเนื้อหาทางด้านการทหาร สนใจอ่านในระดับปานกลาง (กาญจนา พุทธิมนตรี 2530 : 173)

ผู้อ่านที่มีอาชีพต่างกันมักสนใจอ่านหนังสือต่างกัน ดังงานวิจัยผู้อ่านในหอสมุดแห่งชาติ ที่พบว่า นักเรียน นิสิต นักศึกษา ชอบอ่านหนังสือหมวดประวัติศาสตร์ ข้าราชการชอบอ่านหนังสือ หมวดเบ็ดเตล็ด พ็อคคำ ประชาชน ชอบอ่านหนังสือหมวดศิลปะ และบันเทิง (ดวงพร ศุภชัยพานิชพงศ์ 2520 : 105-106) ส่วนงานวิจัยผู้อ่านในห้องสมุดประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักศึกษา ผู้ประกอบอาชีพส่วนตัว ข้าราชการ ชอบอ่านนวนิยาย เรื่องสั้น ผู้ประกอบอาชีพรับจ้าง

ประกอบการค้า พนักงานรัฐวิสาหกิจ และผู้ว่างงาน ชอบอ่านความรู้ทั่วไป เบ็ดเตล็ด (จินตนา
เจียมพิทักษ์วงศ์ 2527 : 165)

4. เวลาในการอ่านมีจำกัด เนื่องจากผู้อ่านจำเป็นต้องปฏิบัติภาระหน้าที่และกิจกรรม
ในการดำเนินชีวิต ไม่อาจให้เวลาทั้งหมดเพื่อการอ่านได้ ดังนั้น การเลือกหนังสือจึงต้องสอดคล้อง
กับข้อจำกัดของระยะเวลา และภาระหน้าที่หรือกิจกรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งในแต่ละช่วงอายุจะ
มีความแตกต่างกัน คือ วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (ช่วงอายุ 18-35 ปี) จะมีภาระการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับ
การเลือกคู่ครอง การใช้ชีวิตคู่ การเริ่มต้นตั้งครอบครัว การดูแลเลี้ยงดูบุตร การเริ่มต้นอาชีพ
และการแสวงหากลุ่มที่ตนเองจะสมาคม วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง (ช่วงอายุ 36-60 ปี) มีความรับ
ผิดชอบทั้งต่อสังคม ในฐานะหน้าที่พลเมืองดี และต่อครอบครัวด้วยการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
เพื่อความมั่นคงแก่ตนเองและครอบครัว และรับผิดชอบช่วยเหลือเด็กในความปกครอง ให้เป็นผู้ใหญ่ที่มี
ความสุข และยังต้องปรับตัวเองเพื่อให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลง เช่น ด้านร่างกาย และ
ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวตลอดจนปัญหาต่าง ๆ นอกจากนี้ ช่วงวัยนี้จะมีการพัฒนากิจกรรม
เพื่อการพักผ่อนในเวลาว่างด้วย วัยผู้ใหญ่ตอนปลาย (ช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป) จะมีการปรับตัวให้
เข้ากับสุขภาพร่างกายที่เสื่อมลง ปรับตัวให้เข้ากับการพลัดพรากสูญเสีย และการมีความสัมพันธ์กับ
ผู้อื่นในกลุ่มวัยของตน เป็นต้น (สุขุม เฉลยทรัพย์ 2529 : 93 อ้างจาก Havighurt)

5. ปัจจัยด้านการเงิน เงินเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะสังคมใน
เมืองหลวง รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร เมื่อพ.ศ. 2529 คือ
1,904 บาท* ในขณะที่หนังสือปกเกิดบูคซึ่งเป็นขนาดที่มีการผลิตมากกว่าหนังสือขนาดอื่นในปัจจุบัน
มีราคาเล่มละประมาณ 35-60 บาท (วิสิทธิ์ โรจนไพจนรัตน์, สังภาษณ์) ดังนั้น ถ้าผู้อ่านซื้อหนังสือ
ปกเกิดบูค 1 เล่ม จะต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณ ร้อยละ 2-3 ของเงินเดือน อย่างไรก็ตามมี
ความแตกต่างกันระหว่างรายได้ต่อเดือนของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ การเลือกซื้อหนังสืออ่าน จึง
มีความแตกต่างกันทั้งในด้านปริมาณ ประเภท และราคาหนังสือที่ซื้อตามสภาพทางการเงิน ทั้งนี้
เพราะผู้อ่านต้องใช้จ่ายเพื่อปัจจัยอื่น ๆ สำหรับการยังชีพด้วย

* ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ

หลักการพิจารณาเลือกซื้อหนังสือ

การเลือกซื้อหนังสือเพื่อให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์จากหนังสืออย่างแท้จริงนั้น ผู้ซื้อต้องรู้ความสามารถ ฐานะนิยม และความต้องการของตนเอง หรือของผู้ที่จะอ่านหนังสือนั้นเป็นอย่างดี นอกจากนั้นต้องเป็นนักอ่านอย่างมีวิจักษณ์ และเป็นผู้ใฝ่หาความรู้เกี่ยวกับหนังสืออยู่เสมอ

การเลือกซื้อหนังสือโดย พิจารณาคคุณค่าหรือคุณภาพของหนังสือ อาจพิจารณาจากองค์ประกอบหลักกว้าง ๆ 2 ประการ ดังนี้

1. ตัวหนังสือ พิจารณาจาก ก. เนื้อเรื่องกับความต้องการของผู้ซื้อ และ ข. รูปลักษณะของหนังสือ
2. องค์ประกอบของการผลิตและจำหน่ายหนังสือ ซึ่ง ได้แก่ผู้แต่ง สำนักพิมพ์ ผู้พิมพ์ และแหล่งจำหน่าย

1. ตัวหนังสือ

ก. เนื้อเรื่องกับความต้องการของผู้ซื้อ โดยทั่วไปผู้อ่านจะเลือกซื้อหนังสือโดยคำนึงถึงเนื้อเรื่องเป็นหลักใหญ่ (Market Facts, Inc, and Research and Farecasts, Inc., quoted in Levin 1984 : 198) สำหรับคุณภาพของเนื้อเรื่องจะเหมาะสมกับราคาหรือไม่ นอกจากข้อมูลของเนื้อหาแล้ว ผู้ซื้อจำเป็นต้องคำนึงถึงความต้องการหนังสือนั้นของตลาดด้วย เพราะถ้าเนื้อเรื่องหนังสือประเภทใดตรงกับความต้องการของตลาด มีการพิมพ์จำนวนมากย่อมมีต้นทุนในการผลิตต่ำ นอกจากนั้นถ้าไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าลิขสิทธิ์หรือเสียแต่เพียงจำนวนน้อย ไม่ต้องให้ผู้เชี่ยวชาญในการศึกษารวบรวมข้อมูลเป็นเวลานาน เป็นต้น ราคาหนังสือก็จะถูก ตรงกันข้าม ถ้าหนังสือเป็นประเภทให้ความรู้ทางวิชาการระดับสูง หรือเป็นเรื่องเฉพาะด้านซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวน้อย หรือต้องใช้เวลาศึกษาค้นคว้ามาก แต่ความต้องการของผู้ซื้อไม่มากนัก จำนวนพิมพ์ไม่มากกับคุณค่าทางวิชาการระดับสูงเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ราคาหนังสือสูง ไปด้วย

ข. รูปลักษณะของหนังสือ รูปลักษณะของหนังสือเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดคุณค่าและคุณภาพของหนังสือ ว่าเหมาะสมกับราคาหนังสือหรือไม่ด้วย

รูปลักษณะของหนังสือซึ่งมีผลต่อการพิจารณาเลือกซื้อ ได้แก่ (วันชัย ศิริชนะ
2528: 20-27 ; บัญชี 2527: 39-40)

1. ปกหนังสือ ศิลปะการออกแบบปกหนังสือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการที่จะสื่อลักษณะเนื้อหาในหนังสือ นักออกแบบปกที่มีฝีมือจะสามารถดึงเอาเนื้อหาของเนื้อหาหนังสือมาแสดงออกทางหน้าปกได้อย่างสวยงาม อันเป็นการเสริมคุณค่าให้แก่หนังสือ และเป็นสิ่งชี้บอกให้เห็นถึงความพิถีพิถันในการจัดทำ

2. การพิมพ์ ครอบคลุมถึงการจัดรูปเล่ม การจัดลำดับหัวข้อ การเลือกขนาดตัวพิมพ์ การพิสูจน์อักษร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อผู้อ่านที่จะได้รับความรู้อย่างถูกต้อง และอ่านได้ชัดเจน ระบบการพิมพ์หนังสือทั่วไปในปัจจุบัน ใช้ 2 ระบบ คือ ระบบเลตเตอร์เพรส (Letter press) และ ระบบ ออฟเซ็ท (Off-Set)

ก) ระบบเลตเตอร์เพรส ถ้าจำนวนพิมพ์น้อยจะราคาถูกกว่าระบบออฟเซ็ท แต่มีข้อเสียที่ไม่สามารถพิมพ์ภาพประกอบได้ชัดเจน

ข) ระบบออฟเซ็ท เป็นระบบที่นิยมใช้ในปัจจุบัน เพราะคุณภาพงานสวยงาม ประณีต ถ้าพิมพ์จำนวนมากราคาจะถูก

3. กระดาษพิมพ์ แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ กระดาษพิมพ์เนื้อในกับกระดาษปก

ก) กระดาษเนื้อใน เป็นกระดาษที่ใช้พิมพ์เนื้อในหนังสือ ซึ่ง ต้อง ใช้ปริมาณมากกว่ากระดาษปก แบ่งออกได้เป็นชนิดต่าง ๆ ดังนี้

1) กระดาษปอนด์ เป็นกระดาษชนิดดี สีขาว เหมาะสำหรับหนังสือที่ต้องการความประณีต เก็บรักษาสภาพเดิมได้นาน มีราคาแพงกว่ากระดาษปรู๊ฟ

2) กระดาษปรู๊ฟ เป็นกระดาษที่มีสีไม่ขาว เมื่อทิ้งไว้นานจะยังมีสีคล้ำ ราคาถูกกว่ากระดาษปอนด์กว่าครึ่ง

3) กระดาษอาร์ต เป็นกระดาษที่มีสีผิวเรียบมันเหมาะกับการพิมพ์ที่มีภาพมาก ๆ และภาพนั้นต้องการความคมชัดสูงหรือเป็นภาพสี (คือภาพที่มีสีเหมือนจริง) ราคากระดาษอาร์ตสูงกว่ากระดาษปอนด์ ประมาณ 2.3 เท่า

ข) กระดาษปก อาจจำแนกประเภทได้ดังนี้

1) กระดาษการ์ดธรรมดา เป็นกระดาษสำหรับทำหนังสือปกอ่อน ผิวไม่มันเหมาะสำหรับงานพิมพ์ที่เป็นพื้น ๆ ลายเส้นทั่วไป และไม่ต้องการผิวมัน ราคาถูกกว่ากระดาษอาร์ต

2) กระดาษอาร์ต เป็นกระดาษสำหรับทำหนังสือปกอ่อน กระดาษเคลือบด้วยสารเคลือบผิวทำให้ผิวมีความเรียบมาก เหมาะสำหรับทำปกที่ต้องพิมพ์ภาพสีกรีน หรือภาพสีจะให้ความคมชัด แต่ราคาแพงกว่ากระดาษไม่เคลือบผิว

3) กระดาษแข็ง เป็นกระดาษที่ใช้ทำปกของหนังสือปกแข็ง ทำจากเยื่อฟาง เยื่อไม้ป่น หรือเยื่อกระดาษเก่า สีกระดาษจะคล้ำ และผิวไม่เรียบ โดยทั่วไปจะอยู่ด้านใน โดยมีกระดาษหรือวัสดุอื่นหุ้ม ที่ปกอาจมีการปั๊มเงินปั๊มทอง แต่ปัจจุบันมักนิยมพิมพ์ภาพสวยงามกระดาษแล้วมาปิดปกให้สวยงามขึ้น แต่ราคาแพงมาก

4. ขนาดหนังสือ การพิมพ์หนังสือในประเทศไทยส่วนใหญ่มี 2 ขนาด คือ ขนาด 8 หน้ายก (กว้าง $7 \frac{1}{2}$ นิ้ว ยาว $10 \frac{1}{4}$ นิ้ว) และขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก (กว้าง 5 นิ้ว ยาว 7 นิ้ว) และขนาดอื่น ๆ ที่มีการผลิต บ้าง เช่น กว้าง 10 นิ้ว ยาว 10 นิ้ว แต่ภายหลังได้มีการนำเอาขนาดมาตรฐานมาใช้ จึงมีขนาด A 4 (กว้าง $8 \frac{1}{4}$ นิ้ว ยาว $11 \frac{3}{4}$ นิ้ว) เกิดขึ้น และมีการใช้อย่างแพร่หลายมากขึ้น ข้อดีของการใช้ขนาด A คือจะสามารถใช้กระดาษในการพิมพ์ ได้อย่างประหยัด

5. การเย็บเล่ม สามารถทำได้หลายวิธี คือ

ก) ไสสันทากาว เหมาะกับหนังสือที่มีจำนวนมาก ๆ เพราะทำได้รวดเร็ว และราคาถูก ถ้าทำประณีตจะใช้งานได้คงทน แต่ถ้าทำไม่ดีอาจหลุดเป็นแผ่น ๆ ได้โดยง่าย ข้อดีของการเข้าเล่มวิธีนี้ คือ สามารถเปิดแบะหนังสือออกได้เต็มที่

ข) เย็บกี่ เป็นวิธีที่ถาวรทนทานที่สุด และหนังสือก็สามารถเปิดแบะออกได้เต็มที่ ข้อเสีย คือราคาแพงและเสียเวลาในการทำมาก

ค) การเย็บข้าง เป็นวิธีที่แข็งแรง แต่หนังสือจะเปิดไม่ได้เต็มที่ วัสดุที่ใช้เย็บได้แก่ ลวดเย็บ หรือเส้นเชือก ถ้าทำจำนวนน้อย ราคาจะถูก

ง) เย็บมุงหลังคา เป็นวิธีการเข้าเล่มที่ง่ายสะดวกและรวดเร็วเหมาะสำหรับหนังสือที่มีความหนาไม่มาก เช่น ไม่ควรเกิน 100 หน้าสำหรับกระดาษปอนด์หรือกระดาษ

ปอนด์ ไม่ควรเกิน 70 หน้า เพราะไม่เช่นนั้นตรงบริเวณเส้นจะไม่ราบเรียบ จะเป็นรอยโป่งมาก
เกินไป และไม่แข็งแรง

จ) การเจาะรูร้อยลวดหรือพลาสติก เหมาะสำหรับกระดาษที่มีความ
หนา มาก ๆ และมีจำนวนหน้าไม่มากนัก

2. องค์ประกอบของการผลิตและจำหน่ายหนังสือ

ผู้อ่านจะตัดสินใจเลือกหนังสือได้ดียิ่งขึ้น เมื่อได้ทราบถึงขบวนการผลิตและจำหน่ายหนังสือ
ซึ่งประกอบด้วยหลายฝ่าย ดังนี้ (แม้มาส ชวลิตและสิรินทร์ ช่วงโชติ 2511: 295-296)

ก. ผู้แต่ง หมายถึง ผู้เขียน ผู้แปล บรรณาธิการ ผู้รวบรวมข้อเขียนมารวมพิมพ์ ผู้เขียน
ภาพประกอบ การได้ทราบถึงความสามารถและชื่อเสียงของผู้แต่งจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถตัดสินใจ
เลือกซื้อหนังสือได้อย่างเหมาะสมและคุ้มกับราคาหนังสือยิ่งขึ้น

ข. สำนักพิมพ์หรือผู้จัดพิมพ์ อาจเป็นเอกชน สมาคม องค์การหรือบริษัทการค้า ซึ่ง
มีหน้าที่ติดต่อกับผู้แต่ง เพื่อให้ได้ต้นฉบับมาจัดพิมพ์ และดำเนินการเกี่ยวกับการผลิตหนังสือทั้งหมด
สำนักพิมพ์จะเป็นผู้กำหนดรูปเล่ม ราคาหนังสือและจำนวนพิมพ์ สำนักพิมพ์ใหญ่ ๆ ที่ทำการมา
นานปี และมีชื่อเสียง พิมพ์หนังสือที่มีมาตรฐานสูง ย่อมเป็นที่ไว้วางใจได้ นอกจากนี้สำนักพิมพ์แต่
ละแห่งอาจมีความชำนาญในการจัดพิมพ์หนังสือเฉพาะประเภท

ค. ผู้พิมพ์ คือ ผู้ที่พิมพ์ต้นฉบับออกเป็นเล่มหนังสือโดยวิธีการพิมพ์อย่างใดอย่างหนึ่ง
ตามปกติผู้พิมพ์ไม่ได้จัดทำต้นฉบับมาเอง ผู้พิมพ์หรือโรงพิมพ์ที่เก่าแก่และมีชื่อเสียงย่อมเป็นเครื่อง
ประกันคุณภาพของหนังสือเช่นเดียวกับสำนักพิมพ์

ง. แหล่งจำหน่ายหนังสือ ได้แก่ตัวแทนจำหน่ายและร้านจำหน่ายหนังสือทั่วไป แหล่ง
จำหน่ายหนังสือบางแห่งจำหน่ายหนังสือมากมายหลายประเภท แต่บางแห่งเน้นจำหน่ายหนังสือ
เฉพาะด้าน

ร้านจำหน่ายหนังสือในเมืองไทย

ร้านจำหน่ายหนังสือ คือ ร้านที่รับหนังสือจากสำนักพิมพ์หรือตัวแทนจำหน่าย นำมาขายปลีกให้แก่ผู้อ่านทั่วไป (ธาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงศ์ 2527 : 117)

การจำหน่ายหนังสือเป็นเสมือนผู้รักษาและสร้างสรรค์วัฒนธรรมแห่งการขีดเขียน (Coser and others 1982 : 362) หนังสือเป็นสินค้าบันทึกาลักษณ์อักษรที่สนองความใฝ่รู้เพิ่มเติมความคิด และสร้างความบันเทิงแก่ผู้อ่าน ประโยชน์ของหนังสือนั้นยั่งยืน นอกจากจะใช้ได้ในปัจจุบัน ยังเก็บสะสมใช้ได้อีกในอนาคต หนังสือจึงมีลักษณะพิเศษต่างจากสินค้าอื่น ซึ่งผู้ผลิตและผู้จำหน่ายไม่ควรมุ่งหวังเพียงแต่กำไรอย่างเดียว ถึงกระนั้น สิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้คือการคิดค้นวิธีการขายหนังสือให้ได้มากที่สุด

ร้านจำหน่ายหนังสือเป็นแหล่งที่ผู้อ่านมีโอกาสเข้าไปเลือกและตัดสินใจซื้อ ความสำเร็จของร้านจำหน่ายหนังสือขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะช่วยให้จำหน่ายหนังสือได้เพิ่มมากขึ้น เช่น สถานที่ตั้งร้าน ควรอยู่ในย่านชุมชนหรือใกล้สถานศึกษา การจัดหนังสือในร้านควรมีการแยกประเภทหนังสือให้ชัดเจน เพื่อความสะดวกแก่ผู้เลือกซื้อ ภายในร้านต้องมีทางเดินที่กว้างขวางและบรรยากาศภายในร้านดี พนักงานขายควรรักการอ่านเพื่อประโยชน์ในการแนะนำหนังสือแก่ลูกค้า ทั้งควรรู้หลักมนุษยสัมพันธ์ ในการบริการด้วย นอกจากนี้ร้านจำหน่ายหนังสือควรมีการส่งเสริมการขายด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดนิทรรศการ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่ลูกค้า เปิดรับสมาชิกของร้าน เป็นต้น ("ทำร้านอย่างไรจึงจะขายได้ดีมีกำไร " 2530: 13; ฝ่ายวิจัย 2527: 98-100; Ywin 1984: 44)

ในด้านจำนวนหนังสือซึ่งควรมีอยู่ในร้าน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้เลือกซื้อเต็มขั้น B Dalton ผู้จำหน่ายหนังสือชาวอเมริกัน ผู้หนึ่งได้คาดว่า โดยเฉลี่ยร้านจำหน่ายหนังสือที่จะทำการจำหน่ายหนังสือให้ได้มากที่สุด ต้องมีชื่อเรื่องต่าง ๆ กัน เก็บไว้ในร้าน ถึง 25,000 ชื่อเรื่อง (Grannis 1984 b : 46)

สำหรับร้านจำหน่ายหนังสือทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กในเมืองไทย ส่วนใหญ่จะอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยกระจายอยู่ทั่วไปตามย่านศูนย์การค้า โรงภาพยนตร์ สถานศึกษา และย่านชุมชนต่าง ๆ สำหรับในต่างจังหวัดยังมีจำนวนน้อย โดยเฉพาะร้านหนังสือขนาดใหญ่จะมีเพียงบางจังหวัดใหญ่ ๆ ที่เป็นศูนย์กลางธุรกิจและการศึกษา เช่น เชียงใหม่ เป็นต้น

ปัจจุบันยัง ไม่มีการสำรวจแน่ชัดว่าร้านจำหน่ายหนังสือทั้งหมดในประเทศไทยและในแต่ละจังหวัด มีจำนวนเท่าใด

แหล่งจำหน่ายหนังสือในกรุงเทพมหานครเปลี่ยนแปลงไปตามความเปลี่ยนแปลงของชุมชนและยุคสมัย ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 แหล่งจำหน่ายหนังสือซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักอ่าน ได้แก่ บริเวณเวียงนครเกษม และบริเวณบางรัก เป็นต้น แต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แหล่งที่มีบทบาทมากในการจำหน่ายหนังสือ คือบริเวณศูนย์การค้าวังบูรพา (ป. วัชรภรณ์ 2523: 147-150) ประมาณปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา ร้านจำหน่ายหนังสือในศูนย์การค้าย่านสยามสแควร์เป็นแหล่งที่คนกรุงเทพฯ นิยมไปซื้อหนังสือจำนวนมาก トラบายจนกระทั่งปัจจุบันนี้ อย่างไรก็ตามเนื่องจากคนกรุงเทพฯ ในปัจจุบันมีแนวโน้มชอบความสะดวกสบายในการซื้อของตามย่านการค้าที่ติดเครื่องปรับอากาศทั้งหมด ร้านจำหน่ายหนังสือที่ศูนย์การค้ามาบุญครอง และเซ็นทรัลลาดพร้าว จึงกำลังได้รับความนิยมจากผู้ซื้อจำนวนมากเช่นกัน (สมควร โสภณวัฒน์, สัมภาษณ์)

แหล่งจำหน่ายหนังสือในอดีตซึ่งคนกรุงเทพฯ รู้จักกันดีอีกแห่งหนึ่ง คือ สยามทลวง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งหนังสือเก่ามาประมาณ 30 ปี นับแต่ปี พ.ศ. 2500 จนถึงกรกฎาคม 2530 โดยทางกรุงเทพมหานครได้มีคำสั่งให้แหล่งจำหน่ายหนังสือบริเวณสยามทลวงย้ายไปอยู่ ณ สวนจตุจักร ตามนโยบายของคณะกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการบูรณะเกาะรัตนโกสินทร์ การย้ายขุมหนังสือสยามทลวงเป็นการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและความสะอาดเพื่อให้สยามทลวงมีความสวยงามทั่วบริเวณและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนกรุงเทพฯ ด้วย ("แหล่งหนังสือเก่าสยามทลวง" 2530: 1, 11)

สำหรับการจำหน่ายหนังสือย่านสวนจตุจักร มีกระจัดกระจายอยู่ในตลาดนัดสวนจตุจักร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 แต่ในปี 2530 ได้ออกมารวมในขุมบริเวณเดียวกันกับขุมที่ทางกรุงเทพมหานครได้สร้างไว้รองรับสำหรับผู้จำหน่ายหนังสือที่ย้ายมาจากสยามทลวง ซึ่งปัจจุบันนี้มีประมาณ 50 ขุม

ปัญหาการจำหน่ายหนังสือ

ในการประชุมวางแผนพัฒนาหนังสือเพื่อสนองการพัฒนาประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2529 (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ 2529: 55-59) มีการเสนอประเด็นเกี่ยวกับปัญหาการจำหน่ายหนังสือบางประเด็น ดังนี้

- หนังสือมีราคาแพง เนื่องจาก ราคากระดาษที่ผลิตภายในประเทศและนอกประเทศ มีราคาสูง รวมทั้งภาษีขาเข้าของกระดาษและวัสดุอุปกรณ์การพิมพ์มีอัตราสูงด้วย เช่น ภาษีอัตรา ภาษีศุลกากร ตามราคาสินค้าเข้า ของหมึกพิมพ์ = 15% กระดาษสำหรับพิมพ์หนังสือพิมพ์ (Newsprint) = 3% เครื่องจักรที่ใช้ในการพิมพ์ = 30% เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ต้นทุนการผลิต หนังสือสูง หนังสือจึงมีราคาแพง ทำให้อัตราการซื้อน้อยประกอบกับคนไทยขาดนิสัยรักการอ่าน ไม่นิยมซื้อหนังสือ ทำให้หนังสือแต่ละเรื่องพิมพ์จำนวนน้อย หนังสือส่วนใหญ่จะพิมพ์อยู่ในระหว่าง 3,000-5,000 เล่ม การพิมพ์จำนวนน้อยเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้นทุนการพิมพ์สูงและหนังสือราคาแพง

- ร้านจำหน่ายหนังสือมีน้อยเมื่อเทียบกับประชากรของประเทศ และตลาดหนังสือส่วนใหญ่ อยู่ในกรุงเทพมหานคร

- ผู้จำหน่ายหนังสือขาดความชำนาญในด้านเทคนิคการประชาสัมพันธ์ และโฆษณา เกี่ยวกับหนังสือ*

- การเปิดร้านจำหน่ายหนังสือ ต้องใช้เงินลงทุนสูงมาก แต่มีรายได้เล็กน้อยเมื่อเทียบกับ ธุรกิจอื่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*Levin (1984 : 197-198) ให้ข้อคิดว่าธุรกิจการค้าหนังสือมีการโฆษณาน้อย เนื่องจากกลุ่มผู้ซื้อหรือผู้อ่านหนังสือเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายแตกต่างกันทั้งเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอื่น ๆ การจะให้หนังสือเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านได้ทั่วถึง จะต้องโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงมาก